

ACTAS DEL VI CONGRESO INTERNACIONAL DE LA ASOCIACIÓN HISPÁNICA DE LITERATURA MEDIEVAL

(Alcalá de Henares, 12-16 de septiembre de 1995)

Edición a cargo de
José Manuel Lucía Megías

TOMO II

Servicio de Publicaciones
Universidad de Alcalá

1997

Quedan reservados todos los derechos, ni parte ni la totalidad de este libro puede ser reproducido por cualquier medio, ya sea mecánico o electrónico, sin el permiso de los editores.

Comité Organizador:

Carlos ALVAR
María del Carmen FERNÁNDEZ LÓPEZ
Sonia GARZA
José Manuel LUCÍA MEGÍAS
Joaquín RUBIO TOVAR
Pedro SÁNCHEZ-PRIETO BORJA
María Jesús TORRENS

En la edición de *Las Actas del VI Congreso Internacional de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval* han colaborado Pedro Sánchez-Prieto Borja, Joaquín Rubio Tovar, M.ª Carmen Fernández López, M.ª Jesús Torrens y Paciencia Talaya.

© Anónimas y colectivas
© Universidad Alcalá
Servicio de Publicaciones

I.S.B.N. (Obra completa): 84-8138-207-8
I.S.B.N.: (Tomo II): 84-8138-209-4

Depósito Legal: M-29892-1997

Imprime: Nuevo Siglo, S.L.

VERS UNA CLASSIFICACIÓ DE LES SEMBLANCES DE SANT VICENT FERRER

Joan M. Perujo Melgar
Universitat d'Alacant

De tal peïcar,
a mon parer, és tal plaer
lo escoltar com lo comptar
d'altri florins e dels oints
les harmonies e melodies

Jaume Roig, *Spill*

Un sermó devia ser tot un gran espectacle en l'edat mitjana, sobretot si el predicador tenia la traça de sant Vicent Ferrer. Si la seua predicació esdevingué tot un fenomen de masses¹, és perquè alguna cosa, producte del mestratge o de la personalitat del dominic valencià, es degué afegir al simple adoctrinament religiós. Abans de començar el sermó, ja s'havia creat un ambient excepcional amb l'entrada de fra Vicent damunt d'un ase i seguit de tota una colla de disciplinants, però hi devia contribuir també la capacitat del predicador per a combinar l'oralitat del discurs amb una bona gestualitat² i un text entenedor i ben estructurat³. El sermó no podia ser una simple exposició de la matèria

¹ Cf. J. Huizinga, *El otoño de la Edad Media*, Madrid, Alianza, 1989⁸ (1ª ed. 1927), p. 18.

² En aquest sentit, són ben significatives les paraules d'un testimoni directe de la predicació del dominic per terres castellanes: «ca non ha en el mundo cosa que diga por la boca de que non faga el gesto como lo dize, non ha omne en el mundo que lo escriviese nin pudiese fazer». Recollit per Pedro M. Cátedra, «La predicación castellana de san Vicente Ferrer», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, XXXIX (1983-1984), p. 304. Vegeu també Manuel Sanchis Guarnier, «La llengua comuna i l'antihumanisme popular: sant Vicent Ferrer», *Aproximació a la història de la llengua catalana*, 1980, ps. 203-210.

³ Sobre l'estructura dels sermons, vegeu Francisco Rico, *Predicación y literatura en la España medieval*, Cádiz, IEG, 1977, ps. 10-15; Joan Fuster, «Notes per a un estudi de l'oratoría vicentina», *Revista Valenciana de Filologia*, IV (1954), ps. 163-165; i Martí de Riquer, *Història de la literatura catalana*, II, Barcelona, Ariel, 1984⁴ (1a ed. 1964), ps. 401-405.

bíblica, sinó un text glossat⁴, és a dir, una explicació fonamentada en tota una sèrie de recursos (diàlegs, miracles, *exempla*⁵, paràboles, faules, anècdotes, etc.) que acostaren el dogma cristià a un públic heterogeni, però format bàsicament pel poble pla⁶. Aquests elements permeten que qualsevol aspecte de la vida quotidiana, segons els preceptes emanats del IV Concili de Laterà⁷ –convocat per Innocenci III el 1215–, pugui servir com a punt de referència per a explicar el text bíblic. En aquest sentit, la semblança és un recurs ben exemplificador de la capacitat de fra Vicent per a fer més comprensibles els preceptes del dogma cristià al públic que l'escoltava.

I. La semblança com a recurs

Una semblança és simplement una comparació –generalment d'igualtat– que s'amplia més enllà del simple nexa lingüístic amb un període oracional més ampli, que pot recollir fins i tot un petit diàleg, però sense arribar a desenvolupar un argument narratiu. De vegades no és fàcil establir els límits entre la comparació i la semblança o entre la semblança i l'*exemplum*. A aquesta dificultat, s'hi afegeix la falta de rigor en la nomenclatura que reben aquests recursos en el sermonari vicentí⁸. Així, l'*exemplum* hi és al·ludit amb la definició d'*exemple*, però també amb la de *miracle*, *semblança*, *raó* i, fins i tot, *figura*⁹. La paràbola hi és assenyalada amb mots com *semblança*, *miracle* o *exemple* i la mateixa vacil·lació es dona en el cas de la semblança. El problema es complica encara més pel fet que de vegades aquest recurs no hi apareix assenyalat amb cap terme definitori, sinó amb expressions del tipus *així*, *així és*, *així és de nosaltres*, *sus així*, *voleu saber com*, *voleu entendre*, *veus com*, etc. De vegades, un bon indicatiu per a poder diferenciar aquests recursos és el temps verbal utilitzat. Així, mentre que

⁴ «La glossa esclata en comentaris i en anècdotes, en interpolacions, parèntesis, explicacions. El text glossat genera una dinàmica, un diàleg de qüestions, dubtes, interrogacions, excepcions, i tot un món palpitant d'exemples, casos, miracles, tot un món poblat de veus i en conseqüència de personatges diversos. El discurs que emana del púlpit retrata, amb les veus, la societat que se l'escolta», J. M. Sobrer, «Les veus de sant Vicent Ferrer», *Actes del IV Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord Amèrica*, Barcelona, PAM, 1985, p. 180.

⁵ Cf. V. Almazán, «L'exemplum chez Vincent Ferrer», *Romanische Forschungen*, LXXIX (1967), ps. 288-332.

⁶ Cf. T. Martínez, «Litterati i illiterati en l'oratória de sant Vicent Ferrer», *Zeitschrift für Katalanistik*, 3 (1990), ps. 50-66.

⁷ Com diu Rico, *op. cit.*, p. 10, és llavors que «la vida cotidiana va a irrumpir en los púlpitos, ante la necesidad de expresar temas y nociones adecuados a un vasto auditorio».

⁸ El sermonari català de fra Vicent consta de sis volums: *Sermons* I i II, a cura de J. Sanchis Sivera (Barcelona, Barcino, 1932-1934) i *Sermons* III-VI, a cura de Gret Schib (Barcelona, Barcino, 1975-1988). Indiquem entre parèntesis el volum en què apareix cada semblança, amb números romans, seguit del número de pàgina amb aràbics. No entrarem ara en la problemàtica de la fidelitat dels reportadors dels textos vicentins; sembla clar –com apuntava Huizinga, *op. cit.*, p. 271– que el que la lletra escrita ens ha conservat de predicadors com sant Vicent «es poco más que el substrato de su elocuencia, privado de todo su fuego oratorio y aparentemente seco y frío».

⁹ Cf. Almazán, *op. cit.*, p. 299; i Fuster, *op. cit.*, p. 144, nota 108.

l'*exemplum* sol narrar fets situats en el passat, la comparació sol aparèixer en present i la semblança, en canvi, apareix en moltes ocasions com una oració condicional¹⁰.

Vicent Almazán considera que hi ha dos esquemes diferents en les semblances de sant Vicent¹¹, però en els dos casos subjau ben bé el mateix model, és a dir, els dos termes d'una comparació ampliat amb una sèrie d'elements introduïts per diversos períodes oracionals. El primer membre de la semblança sol ser introduït per la partícula comparativa *així* o *així com* o, més freqüentment, per la conjunció condicional *si*. Aquest primer membre –que anomenarem *membre de referència*– presenta una situació o un cas que serveix de referent, sempre a partir d'algun nexa d'unió, per a entendre el segon membre de la comparació –que anomenarem *membre glossat*–, constituït per l'aplicació moral de la situació o del cas presentat, és a dir, per la referència al dogma cristià o al text bíblic. El primer membre no és sempre –com assenyala Almazán– «un cas hypothétique pas très courant», sinó que pot ser també una situació o un cas perfectament habituals. Sí és ben cert que el primer membre sol ser ampliat, utilitzant copulatives o algunes subordinades (temporals, consecutives, etc.), amb altres elements «pour mieux dramatiser le cas en question et susciter davantage l'intérêt des auditeurs»¹². De vegades aquestes ampliacions contenen preguntes adreçades a l'auditori o, fins i tot, uns breus diàlegs en discurs directe, que posen de relleu la facilitat de fra Vicent per a fer present qualsevol situació. El segon membre molt sovint sol ser introduït per un *així és de nosaltres*, on el pronom fa referència, evidentment, a la comunitat cristiana que degué constituir la part més nombrosa de l'auditori del dominic¹³.

La primera finalitat d'aquest recurs de l'oratòria vicentina és el didactisme. Sant Vicent, que havia d'adoctrinar un públic eminentment poc culte, necessitava posar els secrets de la doctrina arran de terra; la comparació ampliada, la semblança, és el recurs ideal que permet assolir aquest objectiu, «car les coses sotils per semblança se entenen millor» (IV, 136). Hi ha, doncs, la intenció d'ajudar a assimilar el dogma amb exemples entenedors de la vida diària; una finalitat de fer menys feixuc el discurs moralitzador i, alhora, de fer més plaent el sermó. Fra Vicent es proposava, sobretot, adoctrinar, convertir, però havia d'adaptar el seu discurs al públic al qual s'adreçava. La semblança, però, no sols és un recurs determinat per les característiques de l'auditori del dominic, sinó que pot ser també un ajut per al predicador, ja que de vegades actua com un element estructurador del text pronunciat des de la trona. Això és evident quan una mateixa semblança és glossada al llarg d'una bona part del sermó –*semblança complexa*, amb la qual cosa s'articula un discurs molt més coherent i unitari.

II. Classificació

Hem intentat classificar per àmbits o nuclis temàtics les semblances que apareixen

¹⁰ Per a la diferenciació d'aquests recursos, vegeu W. Kromer, *Formas de la narración breve en las literaturas románicas hasta 1700*, Madrid, Gredos, 1979, ps. 26-92.

¹¹ Cf. Almazán, *op. cit.*, ps. 300-301.

¹² *Ibidem*, p. 300.

¹³ Cal tenir en compte que l'ordre elocutiu dels dos membres de la semblança no és sempre *membre de referència-membre glossat*, sinó que pot donar-s'hi l'ordre invers.

en el sermonari català de sant Vicent, prenent com a punt d'ordenació el membre de referència que presenta la situació o cas, tret de les semblances referides a la predicació¹⁴. A més de les dificultats de classificació per la nomenclatura, hi ha el problema de les semblances que poden ser incloses en més d'un apartat; en aquests casos hem consignat la semblança només en l'apartat que hem considerat que tenia més importància a l'hora de fer la comparació. Un altre problema és el de la recursivitat de les semblances que són utilitzades en més d'un sermó, de vegades amb algunes variants mínimes; en aquests casos hem preferit també consignar una vegada la semblança, tret que les variants constituïren una comparació totalment diferent. L'extensió d'una semblança és molt variable, pot ocupar en el text des de dues o tres línies fins a una o dues pàgines, depenent sempre dels elements amb què el predicador glossa la comparació (subordinades, diàlegs, descripcions, etc.). Hem optat, doncs, per recollir-les ací de la forma més esquemàtica possible¹⁵.

II.1. Semblances de l'àmbit de la natura

Sant Vicent les anomena «semblances naturals» (I, 113). En aquest cas el membre de referència a partir del qual s'estableix la comparació pot fer al·lusió a qualsevol element del cosmos o de la natura, de manera que podien ser reconeguts fàcilment per l'auditori.

II.1.1. Els animals

Una bona part de les semblances naturals pertany a l'àmbit del món animal. Evidentment això forma part d'una llarga tradició àmpliament difosa en l'edat mitjana pels llibres de bestiaris –el mateix fra Vicent esmenta explícitament el *Libre dels animals* (I, 20) i el *De proprietatibus animalium* (III, 293 i II, 211). Segons aquesta tradició, cada animal s'associava –per algun tret físic, per alguna qualitat especial o per la seua forma de vida– amb una qualitat humana (positiva o negativa). Sant Vicent recull aquesta tradició i l'aplica al terreny de les virtuts i els pecats de la doctrina cristiana. Un recurs bastant habitual en els sermons sol ser comparar un pecat o un defecte del cristià amb una qualitat o un atribut negatiu de l'animal, segons l'esquema *pecat del cristià = tret animal negatiu*.

¹⁴ També pot ser interessant prendre com a referent l'altre membre de la semblança i fer-ne la classificació, per exemple, segons l'objectiu del predicador (exemplificar un pecat, una virtut, un sagrament, un article de fe, etc.).

¹⁵ De cada semblança anotem, em primer lloc, el membre glossat i després el membre de referència. Entre ambdós membres poden aparèixer tres tipus de símbols. Si la semblança es basa en una comparació d'igualtat, és a dir, si el membre glossat equival al membre de referència, ho indiquem amb un signe d'igualtat, que és el que hi apareix amb més freqüència. Si els dos membres de la comparació expressen fets relacionats però contraris, ho expressem amb una barra inclinada (que haurem de llegir 'en canvi' o 'al contrari que'), que pot indicar que un element del membre de referència apareix negat en el membre glossat, o a l'inrevés. Finalment, utilitzem el signe més per a indicar que la comparació és de superioritat.

- L'hipòcrita = la llagosta (I, 207).
- La persona superbiosa = l'àguila vella (IV, 186).
- L'avariciós té banyes (riqueses) = el cérvol (IV, 187).
- La persona jactanciosa = la gallina quan ha post l'ou (IV, 98).
- La persona èbria = l'ovella penjada a l'escorxador (V, 40).

En altres ocasions un fet o una circumstància de la vida del cristià és comparat amb un fet de la vida d'un animal, seguint l'esquema *fet de vida cristiana = fet de vida animal*.

- El religiós ha de viure al monestir = el peix ha de viure a l'aigua (III, 109).
- La diferència entre el pobre i el ric en la vida i en la mort = la diferència entre la gallina i el falcó (I, 273).
- La diferència entre el pobre i el ric = la diferència entre el falcó que té fam i el falcó sadoll (II, 43).
- El ric i el món van per un camí (la vida), a la mort del ric sabrem de qui són les riqueses = un ca va per un camí amb dos homes, sabrem de qui és el gos a la partença (II, 238).
- L'home ric i jove no obeeix Déu = el falcó sadoll no obeeix el seu amo (IV, 278; VI, 184).
- El cristià ha d'ensumar els camins de Jesucrist = el ca ensuma els camins per seguir el seu amo (V, 69).
- El pecador menja el bocí del dimoni = el peix menja el bocí de l'ham del pescador (III, 30).
- El llogrer crida quan és pres pel dimoni = l'ocell crida quan cau al brillador (III, 31).
- L'home jove no s'ha d'esperar a la vellesa per a dur la càrrega dels seus pecats = l'ase no pot dur la càrrega quan és vell (III, 40).
- Un xiquet veu el llop i no es mou / un pollet sap que el milà és el seu enemic (VI, 212).
- Nosaltres tremolarem el dia del judici final = els ocells tremolen dalt l'arbre si hi arriba el falcó (VI, 271).
- L'home de bon llinatge o «scientific» ('savi') s'exalta = el paó (V, 73).
- El pecador es menysprea = el paó quan es mira els peus (V, 73).
- Els homes no tenen pau / els lleons viuen en pau (V, 173).
- Els homes no fan pau i se'ls emporta el dimoni = el pollet no fa cas a la gallina i se l'emporta el milà (VI, 124).
- El món té dos braços (riqueses i honors) = l'ós té dos braços amb els quals t'estreny i et mata (V, 22).
- Alguns amen = ama l'ós, que t'abraça i després et devora (II, 89).
- Els pares amen els fills = el gat ama els seus cadells (III, 196).
- Els fills amen els pares mentre viuen a casa seua = l'ocell (III, 196).
- L'home ama la dona = el llop ama la cabra (III, 196).
- La dona ama un prevere = la rabosa ama el pescador, per enganyar-lo (III, 196).

En canvi, és molt menys freqüent (tres casos) comparar una virtut o una qualitat de l'home cristià amb una qualitat positiva o amb un atribut d'un animal, segons l'esquema *virtut cristiana = tret animal positiu*.

- El cristià vola amb dues ales (creença i obediència) = les aus (II, 35).
- L'ànima té dues ales (intel·ligència i voluntat) = l'ocell (I, 215).
- Les persones que vénen a Déu sense violència = l'anyell que és menat amb un manoll d'herba (IV, 282).

Finalment, una semblança d'animals pot servir per a explicar un fet o una característica dels éssers del món superior (divinitats, ànimes, etc.), segons l'esquema *fet del món superior = fet del món animal*. Es tracta d'un món no tangible, però que té plena realitat i és perfectament delimitat per al cristià de l'edat mitjana.

- L'ànima perseguida pels dimonis = un conill perseguit pels cans dels caçadors (I, 189; III, 40).
- L'ànima es renova en l'amor de Jesucrist = l'au fènix reviu de les cendres (IV, 188).
- L'enteniment humà no pot entendre la Trinitat = la ratapenada no pot veure el sol (I, 229).
- L'enteniment humà no pot entendre els misteris de la fe = la ratapenada no pot veure el sol (IV, 75).
- Jesucrist quan predicava = la gallina lloca (VI, 124).
- Jesucrist feia oració alçant els ulls enlaire = els corbatons quan demanen aliment al corb (I, 20).
- El dimoni ens tempta = camina la serp (IV, 69).
- El dimoni pren la persona que s'allunya de Jesucrist = el llop pren l'ovella que s'allunya del pastor (VI, 51).

Hi ha també semblances complexes en què es relacionen diversos aspectes de la vida de l'animal amb alguns aspectes de la vida del cristià.

- Semblança complexa de la formiga (V, 59-61)
  - a) El cristià ha de fer bones obres = la formiga treballa nit i dia (V, 59).
  - b) Hem d'anar per un camí (la fe) = la formiga va per un camí (V, 59).
  - c) Els cristians es besen per pau = les formigues es besen (V, 59).
  - d) El cristià ha de portar la càrrega del pecat = la formiga porta l'aliment (V, 59).
  - e) Alguns no ajuden el veí / les formigues s'ajuden (V, 0).
  - f) Alguns no tenen caritat / les formigues s'ajuden (V, 0).
  - g) Alguns no volen soterrar els cossos cristianament / les formigues soterran al forat les companyes mortes (V, 60).
  - h) El cristià ha de fer bones obres = la formiga recull el blat (V, 60).
  - i) El cristià ha de traure fora el pecat = la formiga trau fora el blat corromput (V, 60).
  - j) Els homes no viuen en pau en un mateixa casa, vila o ciutat / les formigues viuen en pau totes en un forat (V, 61).
- Semblança complexa de l'ovella (VI, 58-59).
  - a) El misericordiós dóna un vestit a l'home que va despulat a l'hivern = l'ovella té dues vestidures i ens en dóna una (VI, 58).
  - b) Les persones han de tenir paciència = l'ovella ja en té (VI, 58).
  - c) La persona ha de cobrir els seus pecats = l'ovella cobreix «sa vergonya» amb la cua (VI, 59).

II.1.2. Els quatre elements

En aquest cas el membre de referència de la semblança fa al·lusió a un dels quatre elements bàsics. Si en les semblances dels animals el membre glossat es refereix a fets concrets o a conceptes abstractes més o menys delimitats (virtuts, pecats, etc.), en aquests casos el membre glossat sol fer referència a un concepte abstracte d'abast molt més

ampli: la vida, la mort, la fe, l'amor, un sacrament o, fins i tot, a conceptes abstractes tan poc comprensibles i entenedors com la trinitat, l'encarnació o la concepció del fill de Déu. El nexa d'unió sempre és una de les característiques bàsiques de l'element real; així, per exemple, el transcurs de l'aigua serveix per a explicar la vida o la calor del foc per a explicar la fe.

A) L'aigua:

- La vida del cristià no s'atura fins a la mort = un riu (III, 230).
- L'home no s'atura fins a la mort = l'aigua de la font no s'atura fins al mar (VI, 27).
- La vida és barrejada de bé i de mal = l'aigua, situada entre la terra i l'aire, és freda i humida (IV, 63; III, 290).
- La Bíblia = una font que sempre brolla (IV, 85).
- La profecia no pot muntar al cel = l'aigua de la font no pot muntar més enllà de la font (IV, 274).
- Ningú no pot tenir la fe més alta que el seu principi = l'aigua de la font no pot muntar més enllà de la muntanya (III, 55).
- La doctrina dels filòsofs no pot muntar al cel = l'aigua de la font no pot muntar més enllà de la muntanya (III, 143).
- La consagració de l'hòstia sagrada no depèn de la vida del prevere, sinó de Jesucrist = que les cols siguen bones no depèn dels canals per a regar (d'argent o de fusta), sinó de la virtut de l'aigua (I, 257-258).
- L'amor de Déu ha de ser sobre totes les coses = l'oli roda sobre l'aigua (I, 113; III, 188; IV, 82).
- L'Esperit Sant = una font de la qual ixen molts rius (I, 147).
- Déu és una font de dos rius (béns temporals i espirituals) = una muntanya on hi ha una font amb dos rius (II, 203).

B) L'aire:

- En temps d'adversitat les persones que vénen a Déu van afligides = quan fa vent de tramuntana (IV, 280).
- La vida d'un infant = el vapor del matí (II, 106).
- Dir oració devota = respirar (I, 138).

C) La terra:

- Són pocs els elegits en comparació amb el condemnats = un grapat d'arena té pocs grans en comparació amb el mar (IV, 224; V, 31).
- Un pecador n'arrossega d'altres a l'infern = un cantal que cau de la muntanya n'arrossega d'altres (IV, 237).
- Si el pecador és pobre n'arrossega pocs, si és de gran estament n'arrossega molts = si el cantal és menut o petit (IV, 237).

- Es trencarà el teu cor quan anomenaràs Jesucrist = es trencaren les pedres en la passió de Jesucrist (II, 63).
- Fer bé és difícil, en canvi «a fer mal no y cal mestre» = perquè una pedra munte l'has de llançar, però hi baixa per si mateixa (I, 171).

D) El foc:

- La pena del condemnat a l'infern creix més com més hi entra = el foc creix més com més llenya hi llancem (I, 275).
- Sant Joan es trobava més prop de Jesucrist i fou més sant = qui es troba més prop del foc més s'hi escalfa (II, 6).
- No podem rebre l'Esperit Sant si vivim en pecat = no podem calar foc a un feix de llenya banyat (I, 135).
- La persona de Jesucrist = una candela (II, 97).
- Fe = candela encesa (I, 71).
- La fe s'ha de mantenir al cor i a la boca = si tanques una candela en una caixa s'apaga (III, 227).
- La divinitat il·lumina el cos de Jesucrist i aquest ens il·lumina a nosaltres = una llàntia amb una candela (II, 215).
- Els que van a paradís han d'anar-hi amb tres llums = la persona honesta quan va de nit va amb llum (IV, 291).

II.1.3. Els astres

Algunes semblances fan referència als astres (la lluna, el sol i els estels), generalment per a explicar fets o conceptes del món superior que regeix la vida del cristià (com ara la glòria), igual que els astres regeixen la vida física del planeta. A partir de la identificació dels astres amb les divinitats –per exemple, el sol com a font de vida és identificat amb la divinitat cristiana– s'expliquen aspectes poc entenedors dels éssers superiors (la trinitat, l'encarnació). N'és ben significativa, per exemple, la semblança que posa en relació la dificultat dels apòstols per a entendre la paraula de Jesucrist amb la dificultat que té la gent per a entendre un eclipsi (V, 112).

A) La lluna:

- La cristiandat té diverses fases = la lluna (III, 22).
- L'església rep la llum de Jesucrist = la lluna rep la llum del sol (II, 240).
- Jesucrist passà per diverses fases = la lluna (VI, 27).
- La verge Maria passà per diverses fases = la lluna (I, 129; II, 241).

B) El sol:

- La glòria de paradís no és igual per a tots = el sol no escalfa igual a tots (IV, 36).

- La glòria dels sants no és sempre igual = el sol no escalfa igual tots els talladors (en una finestra), ni totes les terres, ni tots els homes (IV, 109-110).
- La persona glorificada, si vol entrar a l'infern, no s'enfollonirà = el raig de sol quan entra a l'aigua no s'ofega ni s'enfolloneix (VI, 25).
- Jesucrist dóna claredat de glòria als sants, als àngels, a la verge Maria, etc. = el sol dóna claredat a la lluna, als estels i als planetes (VI, 27; III, 159-160).
- Jesucrist, des que fou creat, fou causa de salvació d'ànimes = el sol, des que fou creat, fou principi d'il·luminació universal (VI, 220).
- Jesucrist quan nasqué tenia tanta sapiència com quan morí = el sol quan ix al matí té tanta claredat com al migdia (IV, 287).
- La persona que rep un sagrament rep la gràcia de Déu = si el sol entra en una cambra clara la fa més clara (IV, 130).
- Els que no volen rebre la claredat de Jesucrist es posen en les caveres de la llei de Mahoma (musulmans) o de Moisès (jueus) = els que no volen prendre el sol a la plaça es posen en una tàvega (I, 126).

A partir de la relació sol-raig s'estableix la relació Déu-Jesucrist, on es considera que el fill de Déu (raig) parteix del pare (sol), però forma amb ell una unitat. La relació s'estén (s'afegeix al raig, la calor) i serveix per a explicar la trinitat.

- Jesucrist quan vingué al món no es partí de Déu = el raig no es parteix del sol (I, 259).
- Jesucrist és raig de Déu = el sol i el raig (IV, 139-140).
- Déu engendra el seu fill i el trameta a la terra, i a més engendra l'Esperit Sant = el sol engendra el raig i el trameta a la terra, i a més engendra calor (I, 124; III, 310; VI, 137; VI, 196).
- Semblança complexa: La trinitat = el sol, el raig i la calor (II, 239-240)
  - a) La trinitat = el sol, engendra ombra, raig i calor (II, 239).
  - b) Déu i Jesucrist són una persona = el sol i el raig són una unitat (II, 240).
  - c) Déu envià Jesucrist a escalfar el món en amor = el sol envia el raig a escalfar el món (II, 240).
  - d) Jesucrist va per dotze articles de fe = el sol va per dotze senyals (II, 240).
  - e) Jesucrist dóna llum a l'església = el sol dóna llum a la lluna (II, 240).

Continuant amb la relació de les persones divines i l'astre solar, sant Vicent utilitza una semblança bastant enginyosa per a explicar l'encarnació de Jesucrist en una dona que és mare i verge alhora¹⁶.

- Jesucrist en l'encarnació rebé la nostra humanitat sense trencar la virginitat de Maria = el raig que travessa el vidre de la finestra rep el seu color sense trencar la vidriera (I, 129; V, 227; VI, 137).

II.1.4. Els productes de la terra

Hi ha també un petit grup de semblances en el qual les comparacions tenen com a

¹⁶ Cf. D. J. Viera, «The repeated image of light in the sermons of Vicenç Ferrer», *Catalan Review*, II, 1 (1987), ps. 171-176. Joan Roís de Corella també utilitza la imatge del raig que passa pel vidre per a explicar la virginitat de Maria, en la seua *Resposta de mestre Corella ab rims estramps en llaor de la Verge Maria, tirant a la joia (Rims i proses*, ed. de T. Martínez, Barcelona, Eds. 62, 1994, p. 69).

punt de referència fruites, fruits o altres productes de la terra. Destaca en aquest grup la semblança de l'avellana, utilitzada per a explicar l'encarnació, molt en relació amb la semblança del raig i la vidriera esmentada abans.

- El mal amic corromp els bons = una poma podrida corromp les altres en un vaixell (II, 219; III, 140).
- Sabem si una dona és prenyada si se li unfla el ventre = sabem si d'un pinyol de préssec n'eixirà un arbre si la terra s'unfla pel grill (V, 246).
- La terra té casetes a l'interior (infern) = una poma per dins té casetes (VI, 146).
- El cel s'obrí i començà a madurar amb la mort i la resurrecció de Jesucrist = la figa madura (V, 37).
- L'infant naix amb la màcula del pecat original = el gra naix cobert de palla (VI, 213).
- La verge Maria engendrà sense corrompre's = l'avellana engendra el gra (V, 226; VI, 137).

II.1.5. El camp i el bosc

En aquest apartat destaca la consideració del cristià com un arbre plantat per la divinitat. És evident que en aquest cas, i en d'altres anteriors, hi ha una gran influència dels textos bíblics –la paràbola del llaurador, per exemple– en les comparacions utilitzades pel dominic.

- El bon cristià = un arbre plantat en bona terra (I, 94).
- L'home és un arbre plantat en l'església, sabem si té la gràcia de Déu si fa bones obres = de l'arbre no podem saber si és viu per l'arrel, sinó per les flors, les fulles i els fruits (VI, 237-238).
- La persona superbiòsa no fa fruit = l'arbre del bosc (I, 282).
- L'ànima arrabassa el cos en la mort = l'arbre arrabassa les arrels (III, 40).
- Els sants mai deixaren de lloar Déu = l'olivera mai perd les fulles (IV, 82).
- Déu només isqué en operació quan vingué al món = les arrels de l'arbre només fan operació quan fan flors, fulles i fruits (V, 82).
- La cristiandat té un fruit dolç (els cristians) = la figuera (V, 56).
- Són pocs els plaers que prenem = com si d'un arbre davallaren gotes de licor (IV, 64)).
- Jesucrist dóna vida al bon cristià, qui se n'aparta no serveix per a res = la cep dóna vida als sarments (III, 248).
- Qui s'aparta de Jesucrist anirà a l'infern = el sarment tallat de la cep va al foc (III, 248).
- La persona que no fa penitència = un camp no conreat (III, 131).
- L'evangeli té tres taules o cavallons = un camp sembrat partit en cavallons (IV, 27).
- La supèrbia = un bosc (I, 282).

II.1.6. Els metalls

Finalment, hi ha també unes quantes semblances que tenen com a membre de referència els metalls, entesos ací com un element més de la natura.

- La tribulació = l'argent en la fornal (II, 108).

- El peresós = el ferro que es rovella (II, 185).
- El càvec d'Adam treballava molt i no aprofitava per a res = l'aram trencat fa mal so i inútil (V, 34).
- Una persona closa en una cambra no es pot conservar / el vidre es pot conservar mil anys en una caixa (V, 173).

II.2. Semblances sobre el món del treball

Gràcies a la gran varietat de semblances referides als oficis ens podem fer una bona idea del món del treball en l'època del dominic valencià, ja que hi apareixen esmentats oficis de totes les categories i els estaments socials, des del llaurador que treballa el camp, passant pels oficis relacionats amb el comerç (mercadors), l'educació (mestre, estudiants), l'administració (notaris, tesorers, escrivans) o la justícia (jutges). En aquests casos la comparació pot servir per a referir-se a una persona (el pecador o el bon cristià) o a un ésser superior (per exemple, el dimoni identificat amb el caçador o Déu identificat amb el bon pastor).

- La persona amb plors rega els seus pecats = el sembrador rega l'arbre (V, 87).
- La persona que vol fer bones obres només quan se li acosta l'hora de la mort = el rústec que vol sembrar a abril o a maig (V, 88).
- Déu ja sap si la persona se salvarà (franc arbitri) = Déu ja sap si el rústec tindrà pa o no, però a aquest li cal llaurar i sembrar (IV, 296).
- Fer contrició = el que fa l'oli posa les olives entre dues moles (II, 128).
- És difícil que els vells arriben a Déu = és difícil arregar el blat d'una jornada que s'ha escampat (IV, 282).
- El cristià s'ha d'agafar a la glòria de paradís fent bones obres, si no es trencarà la branca on volia collir pompes i avarícies = aquell qui cull cireres a l'estiu (I, 128; VI, 157).
- Déu ens trameta els àngels perquè ens guarden dels dimonis = el pastor guarda el seu ramat dels llops (IV, 72).
- Déu ens dona guàrdia (prudència) contra els dimonis = qui trameta el bestiar al bosc no el deixa sense guarda contra els llops (III, 56).
- Déu ja sap si la persona se salvarà (franc arbitri) = Déu ja sap si l'estudiant tindrà ciència o no, però a aquest li cal estudiar (IV, 296).
- El dimoni tempta els luxuriosos amb una bella dona = els pescadors posen vianda a l'ham (I, 284).
- Els dimonis posen llaços per als pecadors = els caçadors posen llaços per a caçar (IV, 238).
- Jesucrist ens vol portar a paradís lligats amb la corda del seu amor = el caçador que porta el llebrer lligat amb una corda (I, 175).
- Déu ha fet diverses criatures i, si alguna cau en pecat, vol refer-la amb la penitència = l'argenter treballa diversos materials i, si cau un recipient d'or o d'argent i es trenca, vol refer-lo (VI, 126).
- Jesucrist ha fet i ha ordenat el món = un obrer fa cases i ordena les cambres (I, 128).
- Déu ha fet la terra i el cel = un home que fa una casa (I, 13).
- La vida de la bona persona = la construcció d'un alberg que algú vol edificar (III, 184).
- Déu ha fet l'ànima = el pintor que fa una imatge d'argila (I, 230).
- Déu posà el nom a Jesucrist quan ja n'havia creat el cos i l'ànima = els que fan un llibre hi posen el títol quan ja és acabat d'enquadernar (VI, 253).

- Sant Vicent treballà per guanyar i salvar ànimes = un nauixer que porta pelegrins en la seua nau vetla i vigila per ells (V, 48).
- El cristià ha de retre compte dels pecats = el tresorer ha de retre comptes al seu senyor (VI, 141).
- Sant Mateu ha fet carta de les promeses de Jesucrist = un notari fa carta notarial si un jueu demana un préstec (I, 157).
- Déu té dos llibres = els dos llibres dels notaris (V, 95).
- Déu ha escrit el llibre de la glòria de paradís = un escrivà escriví una carta (II, 13).
- Jesucrist comprà amb sang les nostres ànimes = un mercader que va a la fira a comprar perles o pedres precioses (VI, 250).
- Qui ven l'ànima = la dona del mercader que vengué la pedra preciosa (IV, 301).
- Déu no et donarà la glòria si no fas bona vida fins al dia de la mort = si un mercader contracta un bastaix per a portar un costal, aquest no cobrarà res si no li'l porta fins a casa (VI, 126).
- Jesucrist ens donà senyal en la taula de la creu = el mercader que vol comprar gran mercaderia dóna senyal (I, 233).
- Jesucrist passa pels camins de santedat que ha de seguir el cristià = un mercader que porta almesc o algun unguent (V, 69).
- El paradís de Déu és cobert amb el cel i els estels = un mercader cobreix un cofre bell amb un drap bell (I, 176).
- A nosaltres ens atrau la bellesa del cel i la terra = al mercader que arriba a una vila li atrau l'hostal ben pintat (I, 176).
- Jesucrist ens amenaça amb les penes de l'infern = el mestre amenaça els escolans que no saben la lliçó (IV, 113).
- Déu digué els seus manaments a la muntanya del Sinaf = un doctor que munta en la cadira a dir la doctrina (III, 310).
- L'àngel és instrument de Déu = el saig és instrument del jutge (VI, 153).
- Hem d'amar els béns mundanals = l'obrer ama els instruments del seu ofici (III, 191).
- Si quan arribes a Déu has fet bona vida li plaurà = quan et fa plaer si el teu fadrí guanya un sou (III, 235).
- Déu, que és jutge, ens tramet la malaltia i la vellesa = el jutge quan vol citar algú li tramet un saig (II, 75).

Dins d'aquest apartat, destaquen, per la seua recurrència, les semblances referides als metges, identificats generalment amb la divinitat. El metge que sana la persona malalta serveix de punt de comparació per a referir-se a la divinitat que sap guarir per diversos mitjans la persona que viu en pecat. En dues ocasions la semblança del metge serveix com a recurs estructurador del sermó; cadascun dels procediments que el metge utilitza per a curar són utilitzats per a explicar les vies que té Jesucrist per a guarir el pecat.

- Jesucrist cobreix la carn de l'home amb l'hòstia blanca = el metge cobreix la porga negra amb l'hòstia blanca (I, 260).
- El prevere confessor = el metge (V, 207).
- Déu ja sap si el cristià se salvarà, però aquest ha de fer bones obres (franc arbitri) = Déu ja sap si el malalt guarirà, però el metge li ha de donar la medicina (IV, 296).
- Semblança complexa: Jesucrist guareix com un metge (IV, 116-120)
  - a) Per llàgrimes de contrició = per suor (IV, 116).

- b) Per confessió = per vòmit (IV, 117).
- c) Per dejuni de penitència = per dieta (IV, 117).
- d) Per oració que unta a Déu = per unguents (IV, 118).
- e) Per almoïna = per sagnia (IV, 118).
- f) Per malaltia o mort = per cauteri amb ferro cremant (IV, 118).
- g) Per la consciència del pecat = per clisteri (IV, 119).
- h) Per reposar el diumenge = per dormir (IV, 119).
- i) Per penitència = per exercici (IV, 119).
- j) Per menjar l'hòstia sagrada = per purga i xarop (IV, 120).
- Semblança complexa: Jesucrist guareix com un metge (II, 95-96)
  - a) Encén la candela que fa conèixer els pecats = encén una candela (I, 95).
  - b) Dóna contrició = mira el pols (I, 95).
  - c) Per confessió = mira l'orina (I, 95).
  - d) Per penitència = per dieta (I, 96).
  - e) Per confessió = per xarop (I, 96).
  - f) Per menjar l'hòstia sagrada = per menjar carn (I, 96).

II.3. Semblances sobre les malalties

En un sentit equivalent, al costat de les semblances en què el metge és identificat amb la divinitat, trobem també moltes semblances en les quals el pecat és identificat amb una malaltia o amb un defecte del cos humà, sempre a partir de la comparació del pecador amb el malalt. Així, per exemple, la luxúria o el desig sexual són comparats amb la febre o amb la lepra¹⁷.

- Per a cada pecador ha de ser diferent la manera de corregir el pecat = per als malalts hi ha diverses medicines (V, 245).
- La persona que viu en pecat mortal tot ho fa flacament = el malalt no té força (II, 137).
- La persona que viu en pecat mortal ha perdut el gust de l'ànima = el malalt no pot discernir els sabors del menjar (I, 216).
- Els cristians no poden obtenir la glòria d'aquest món = el malalt no pot tenir sanitat (I, 68).
- És millor trobar-se al purgatori que no a l'infern = quan una persona té càncer al peu és millor tallar-li'l abans que perda la vida (IV, 213).
- El pecador necessita la contrició per tal de llançar els pecats per confessió = l'empatxat de l'estómac necessita ficar-se els dits a la boca per vomitar (V, 64).
- El condemnat a l'infern pot veure la glòria dels sants i pateix = una persona famejant que té la vianda al davant i no pot tastar-la (I, 276).
- La fam de paradís = la persona famolenca (I, 116).
- Has de retre tots els furts i llogres si vols entrar en paradís = si tens molta set i saps que tot el que begues l'hauràs de tirar, no beuries (II, 272).
- Aquest món ja està malalt i té malalts tots els estaments = l'home vell que ha perdut la capacitat de tots els sentits (II, 37).

¹⁷ Riquer, *op. cit.*, p. 426, ja s'havia referit a les semblances que tenen com a referència la malaltia, utilitzades per altres predicadors, però que en el sermonari vicentí adquireixen «uns matisos molt realistes».

- L'ànima en pecat mortal no sap què és pecat i què és virtut = l'home vell que no pot discernir els sabors (IV, 179).
- Els pecats no es poden curar per natura = el leprós no pot guarir per natura (V, 120).
- La persona luxuriosa = la persona que té febre (II, 238).
- La carn té desigs desordenats = el fill que té febre té desigs contraris (III, 239).
- La persona que desitja honors i riqueses = la persona que té febre (II, 107).
- Els damnats tenen franc arbitri i fan mal = l'home orat (II, 139).
- Els jueus, que han perdut Jesucrist = els orbs que han perdut el bastó (VI, 232).
- Semblança complexa: el pecat = la lepra (V, 15-17)
  - a) El pecador per supèrbia s'unfla = la lepra fa tumor en la carn (V, 15).
  - b) L'avar (= persona famejant) = el leprós (V, 16).
  - c) La luxúria = la lepra (V, 16).
  - d) El pecat de gola = la lepra (V, 17).

II.4. Semblances sobre els condemnats

La pena dels pecadors condemnats al purgatori o a l'infern és comparada molt sovint amb les penes dels condemnats a la presó o als diversos turments emprats en l'època de fra Vicent, o fins i tot amb les dels captius en terra d'infidels. De la mateixa forma, l'alegria d'un condemnat deslliurat de la presó és comparada amb el goig d'un ànima pecadora que Déu ha redimit.

- El pecador encadenat al seu cos = l'home encadenat en una presó pudent (I, 92).
- A nosaltres ens cal morir si volem veure Jesucrist en eixir d'aquest món, que és «hun carçre ple de serps, de pulces, de aranyes» = si l'home presoner en una presó vol veure el rei, primer li cal eixir-ne (II, 65).
- Els parents de les ànimes que són en purgatori pregunten Déu = els parents de l'escuder que és a la presó pregunten el rei (IV, 42).
- Els cristians han de pagar el pecat mortal fent penitència = el presoner ha de pagar al rei mil florins sota pena de mort (VI, 241).
- Qui viu en pecat mortal no coneix el seu pecat fins que no és a l'infern = el lladre no coneix el seu pecat fins que no és davant la forca (II, 181).
- Als cristians antigament els feien la circumcisió en senyal del furt d'Adam = als lladres els tallen les orelles en senyal del seu furt (II, 249).
- El pecador demana perdó als peus de Jesucrist = el lladre demana perdó als peus del rei (II, 122).
- Algunes persones ixen d'aquest món plorant, d'altres rient = alguns condemnats van a la forca plorant els seus pecats, d'altres se'n riuen (III, 45).
- La creu ens recorda la passió de Jesucrist = l'home que veu la forca on fou penjat el seu amic es commou (IV, 273).
- Els vells per temor de la mort es converteixen = qui ha de ser penjat diu que vol corregir-se per por de la mort (IV, 280).
- Les ànimes en infern confessen els seus pecats = un home al turment confessa la veritat (IV, 237).
- Al cristià l'enteniment li tira amunt i la sensualitat avall = a un condemnat en els quintars la corda li tira amunt i les pedres avall (III, 241).

- L'alegria de qui és alliberat del pecat després de la confessió = l'alegria d'un condemnat a la forca quan n'és absolt (II, 25).
- L'alegria de sant Joan quan rebé la salutació de la verge Maria = l'alegria d'un condemnat que n'és absolt (II, 19).
- Assignar un lloc diferent de càstig (a més del purgatori o l'infern) = assignar una presó especial (VI, 148).
- El condemnat a l'infern té desplaer del bé que ha perdut = un captiu en terra de moros té desplaer quan sap que tot el seu s'ha perdut (I, 184; IV, 41; V, 251).
- Jesucrist rescatà tots els homes en la creu, però alguns, com els jueus i els musulmans, li fugen i no el volen servir = a un home ric que rescata cristians, musulmans i jueus alguns li fugen (III, 262).

II.5. Semblances sobre el món feudal

Bona part de les semblances vicentines tenen com a punt de referència el sistema socioeconòmic que regia la vida en l'edat mitjana. Les semblances que es refereixen al món feudal poden fer referència tant a l'aspecte jurídic (relacions vassall-senyor) com als aspectes militars o cavallerescos (la guerra, els tornejos o les armes), etc. Així, l'àmbit cavalleresc i militar serveix per a explicar diverses idees o conceptes entesos generalment com a conflicte, com la temptació, la dicotomia carn-esperit, la lluita del cristià per assolir la perfecció o, fins i tot, el món entès com una batalla.

- El dimoni regeix la temptació = qui cavalca regeix el cavall (VI, 40).
- El conflicte entre la carn i l'ànima = una guerra mortal entre dos homes (VI, 20).
- Jesucrist ens ha deixat el seu regne i ha batallat per nosaltres = els que defensen una torre o una baronia (V, 21).
- Quan Jesucrist ens guanya pel baptisme o per confessió vol que portem la seua bandera = quan un príncep conquista un castell hi posa una bandera (V, 79).
- La temptació de Jesucrist al desert = una batalla de cavallers en camp clos (V, 135).
- Jesucrist paga amb la glòria i el dimoni amb pena i turment = el senyor just paga cent florins a cada home de l'exèrcit, el que no té justícia paga amb la forca (IV, 113).
- Les persones que blasfemen ataquen Déu, i aquest fa que pedregue = els que combaten un castell amb ballestes i sagetes són atacats des de dalt amb pedres (IV, 211).
- Sant Pau ens diu que ens cenyim la castedat = per a la lluita té major força l'home cenyit (IV, 263).
- Quan mor un prelat tots els dimonis van per ell = en una batalla tots corren on és el capità (IV, 14).
- El bon cristià no tem les paraules dels altres = el bon cavaller que entra en batalla no tem els «viratons» (III, 132)¹⁸.
- Déu tempta la bona persona perquè siga millor i cresca en mèrits = un cavaller prova els seus fills en justes i tornejos (III, 28).
- El cos és un castell i l'hem de defensar dels dimonis = una ciutat posa guaites al mur per temor dels enemics (II, 101).

¹⁸ Els *viratons* són un tipus de sagetes molt primes, cf. Greb Schib, *Vocabulari de sant Vicent Ferrer*, Barcelona, Fundació Vives Casajuana, 1977, p. 154.

- L'alegria de Jesucrist quan ens guanya = l'alegria d'un senyor que pren una vila (I, 119).
- Semblança complexa: el món és com una batalla i requereix set tipus d'homes (V, 204-207)
  - a) Les persones de vida contemplativa = els corredors (V, 204).
  - b) Les persones de vida activa = els ballesters (almoina = sagetes) (V, 205).
  - c) Els predicadors = els trompetes (V, 205).
  - d) Els penitents = els penoners o vexil·laris (V, 206).
  - e) Les persones verges = els cavallers (V, 206).
  - f) Les persones que han perdut la virginitat = els homes de peu (V, 206).
  - g) Els preveres = els atzemblers (V, 207).

Cada part de l'arnès del cavaller havia assolit una simbologia –primer en l'àmbit religiós i després també en l'amorós– molt difosa en l'edat mitjana. Recordem només a tall d'exemple el *Libre de l'orde de cavalleria* de Ramon Llull pel que fa a l'aspecte religiós o el llarg poema en noves rimades de Pere March, *L'arnès del cavaller*, pel que fa a la simbologia amorosa. En els sermons, sant Vicent només arreplega l'aspecte religiós d'aquesta simbologia.

- La llengua (quan blasfemem) = la ballesta (I, 66).
- El dejuni = l'escut (V, 169).
- L'oració = el bacinet (V, 203).
- La penitència = la llança (III, 268).
- La penitència = la cota de malla (IV, 264).
- Tenir paciència = anar calçat (IV, 265).
- La trinitat = l'escut, que té tres angles (IV, 265).

Les relacions entre els vassalls i el senyor feudal serveixen també per a explicar diversos aspectes de les relacions entre el cristià i la divinitat, entesa com un gran rei, però també com un senyor feudal que recompensa els seus servidors o que té el poder de castigar-los si no actuen amb justícia.

- Si les ànimes a l'infern blasfemen, Déu els dobra la pena = si un servidor us fa desplaer i no vol rebre càstig, li dobleu la pena (III, 232).
- Déu et tempta en prosperitat = algú qui tempta el seu servidor amb una cullera d'argent (III, 28).
- Els cristians són esclaus de Jesucrist = un senyor que paga al seu esclau (IV, 149).
- Déu no et pagarà res pels anys de bona vida, si l'últim any abans de morir l'abandones = si un escuder deixa de servir el seu senyor abans del temps acordat, no cobrarà res (II, 59; VI, 126).
- Déu recompensa qui fa bona vida = el senyor que vol recompensar els seus servents amb un lloguer (V, 27).
- Déu dóna a menjar i a beure al pecador / un senyor fa fora de casa l'escuder que el menysprea (II, 117).
- Hem de donar a menjar a l'ànima (la paraula de Déu) = donar a menjar a un gran senyor (II, 127; IV, 217).
- Déu no té goig de la mort, però hagué de fer-la = un senyor no té goig de la mort d'algú, però per força ha de fer-la (II, 141).

- Déu ens ha deixat el cos i hem de pagar-li delme fent penitència = l'home pobre arrenda el camp i paga delme al senyor (I, 118).

A partir d'aquesta identificació entre el món superior i el sistema d'organització social de l'època, en les semblances apareix amb molta freqüència l'autoritat divina identificada amb la figura del rei, entès com el màxim representant de Déu en la terra.

- Déu ens ha donat l'ànima per a regir i defensar el cos dels sentits = el rei posa un escuder per a regir el castell (IV, 103).
- Tindrem pau amb Déu si respectem els manaments = una ciutat té pau amb el rei si fa la seua voluntat (VI, 21).
- Entre Adam i Déu hi hagué una guerra, però van fer la pau quan Jesucrist prengué carn humana (matrimoni) = si dos reis han fet guerra, per tenir pau fan un matrimoni entre els seus fills (IV, 207-209).
- Déu preparà les noces del seu fill (encarnació) = un rei prepara les noces del seu fill (VI, 170).
- Déu dóna senyal de compunció a les persones de mala vida = si el rei vol congregar la gent a dinar ordena tocar la trompeta (II, 70).
- Gran follia és plorar per la mort d'un infant batejat = gran follia seria si el rei de França donàs el seu regne a un fill bastard (I, 69).
- Sant Joan s'humilià al costat de la verge Maria = un infant s'humiliaria al costat del rei (II, 19).
- Déu trameté sant Miquel com a capità = si el rei vol fer batalla hi tramet un capità (IV, 67; IV, 71).
- Déu ja sap si la persona se salvarà (franc arbitri) = si un rei entra en batalla n'ha de fer els preparatius, tot i que Déu ja sap si n'eixirà vencedor (IV, 296).
- Els infants petits entren en paradís = si el rei pren una ciutat els infants hi entren victoriosos, tot i que no hi han batallat (VI, 88).
- Alguns toquen a la porta de paradís i sant Pere no els hi deixa entrar = alguns toquen a la porta del rei (o del papa) i els porters no els hi deixen entrar (IV, 79).
- El fill de Déu ha pres la nostra humanitat per a batallar en aquest món = si el rei fa cavaller el seu fill, aquest apareix amb un hàbit nou (I, 127).
- Déu féu la llei vella de Moisès perquè fos com a figura de la nova = si el rei vol prendre muller, n'encarrega una imatge a un pintor (I, 197).
- Gran misèria és que els que haurien de viure en paradís apareguen en les calderes de l'infern = gran misèria seria si el rei vol fer cavallers i els noms d'aquests apareixen en la cèdula dels infants (III, 169).
- Alguns defalleixen perquè els falla la ciència = al rei que construí la ciutat de Rama li fallà la ciència i la ciutat fou destruïda (II, 80).
- El cristià ha d'adorar Déu, que és en l'hòstia sagrada = els cavallers s'agenollen si saben que el rei és darrere la cortina (VI, 196).

En algunes semblances l'acció del cristià que fa un desplaer a Déu, fonamentalment per atemptar contra algun manament o per pecar, és comparada amb l'acció del vassall que fa una ofensa al rei, segons l'esquema *ofensa a Déu = ofensa al rei*.

- Els fills d'Adam són traïdors a Déu i si moren sense baptisme són foragitats de paradís = el fills d'un cavaller que ha fet traïció al rei són foragitats del castell (IV, 105; III, 201).

- Jesucrist ens promet la glòria a condició que en siguem dignes = si el rei promet un castell a un cavaller i aquest es fa musulmà, no el rebrà (III, 98).
- Déu volgué castigar tots els fills d'Adam = si un senyor o comte fa crim contra el rei, aquest fa guerra contra tots els seus súbdits (V, 34).
- Déu té més desplaer si peca un cristià que si peca un infidel = el rei té més desplaer si li escala el castell un cavaller de la seua cort que no si ho fa un enemic (I, 100; I, 167).
- El cristià ha d'anar a la glòria amb fe vertadera i clara i no en pecat = si el rei convida a dinar un llaurador aquest no hi pot anar amb les mans brutes (I, 101).
- Els qui no volen rebre Jesucrist el dia de Pasqua de resurrecció = els que no deixen entrar el rei a la ciutat (I, 119; I, 262).
- Blasfemar de Déu és un pecat ben greu + que maleir i blasfemar del rei (IV, 290).
- Jesucrist ens demana la rosa de la nostra joventut, no li la podem donar a la vellesa = si algú cull una rosa a l'hivern i no la vol donar al rei li fa desplaer (IV, 277).
- Jesucrist està gelós si l'ànima del cristià se'n va a l'infern = si un rei es casa amb la filla d'un llaurador i aquesta se'n va amb dos ribalds al bordell (II, 153).
- Si fas luxúria amb les dones fas desplaer a Déu = si jaus amb la filla del rei fas traïció al rei (II, 18; VI, 187).
- Si jaus amb les dones del bordell fas desplaer a Déu = si jaus amb la filla del rei, encara que ella ho vulga, fas traïció al rei (I, 190).

Hi ha un petit grup de semblances que introdueixen un matís important en aquest esquema, ja que de vegades el dominic fa referència a la benignitat que té Déu per a perdonar els pecadors i aquesta idea és comparada amb l'acció del rei que ha rebut una ofensa per part d'algun vassall. En aquest cas poden donar-se dues situacions diferents, segons l'esquema *ofensa a Déu* → *perdó* = *ofensa al rei* → *càstig/perdó*. En primer lloc, la clemència divina pot ser comparada, en una semblança d'igualtat, amb l'acció del rei que perdona el seu vassall, tot i que ha fet una falta greu contra el seu senyor. En segon lloc, pot donar-se el cas que la benignitat de Déu, que sap perdonar fins i tot en les situacions més greus, siga comparada, en una semblança de contraposició, amb la justícia del rei, que ha de castigar el vassall si li fa alguna ofensa.

- Jesucrist és molt benigne = un rei al qual li has donat una galtada i per la nit fa pau amb tu (II, 71).
- Jesucrist és molt benigne = un rei que vingués a la ciutat amb un sac a l'esquena i consentís que li l'ompliren de pedres (II, 119).
- Jesucrist ens perdona i ens fa fills seus = si el rei perdona algú i a més el fa cavaller (II, 122).
- Jesucrist perdona i no és tingut per foll / si un vassall fa una ofensa al rei (jau amb la filla, amb la reina i a més li dóna una punyalada), però aquest li perdona, el rei és tingut per foll (II, 121).
- Jesucrist sí perdona / si algú fa traïció al rei i ajuda l'enemic en contra seu, el rei no el perdonarà (IV, 279).

De vegades, el favor diví és comparat amb un favor o amb una mercè reial, segons l'esquema *favor de Déu* = *favor del rei*, complementari dels dos anteriors.

- Els cristians han de lloar Déu, que els ha donat la glòria = un cavaller ha de lloar el rei si li dóna la seua filla per esposa (V, 114).
- Déu ens ha donat el cos, que hem de defensar de les males inclinacions = si el rei et dóna un castell que has de defensar bé (V, 127).

- Els cristians són parents de la humanitat de Jesucrist i són servits pels àngels = si el rei pren per muller la filla del llaurador farà que els nobles servesquen els seus parents (II, 110; IV, 163).
- Jesucrist en l'encarnació fou fet nou home, però no nou déu = si l'emperador et fa cavaller no et fa nou home (VI, 136; VI, 195).
- Jesucrist honrà sant Joan Baptista amb cinc coses = quan un rei vol exalçar un cavaller ha de fer cinc coses (VI, 199-200).
- No hem de plorar quan mor un infant batejat = no hem de plorar si el rei ve a la plaça i se'n porta un infant a la cort (I, 70).
- Ens hem d'alegrar si Jesucrist ens convida al regne celestial = ens alegrem si som convidats a les noces del rei (V, 30).
- L'església al principi era pobra i ara és plena de riqueses, però continua sent esposa de Déu = si el rei es casa amb una infanta pobra i magra i després es torna grossa, sempre serà la seua dona (I, 127).

En les semblances vicentines, el paradís, el lloc que la mentalitat cristiana ha dibuixat de diverses formes al llarg de la història (com un bell jardí, com un gran temple situat als núvols, com un palau, etc.), apareix caracteritzat com la cort o el palau d'un gran rei (de vegades també referit a la natura o al món), segons l'esquema *cort celestial o paradís = regne o cort reial*.

- La casa de Déu té set servidors = la cort del rei té set servidors (III, 82).
- La casa de Déu (església o cristiandat) és molt gran, però només té un senyor = un regne només té un rei (III, 82).
- La natura és esclava de Déu, tot el que fa és per manament seu = en la casa del rei l'esclava no pot fer cavallers (II, 16).
- En aquest món tots són servidors de Déu, però especialment els cristians = en un regne tots són servidors del rei, però especialment els seus parents (IV, 236).
- Per la bellesa del món hem de pensar que un gran senyor el regeix = quan algú entra en un bell palau pensa que hi ha un gran senyor potent i savi (IV, 292).

Hi ha també dues semblances que fan referència als aspectes purament jurídics del sistema feudal, és a dir, a la llei més enllà de les relacions de vassallatge.

- Déu ha fet el Vell i el Novell Testament = quan un home fa dos testaments té validesa l'últim (VI, 98).
- Tots els homes són fills de Déu però només en són hereus els que hi creuen = un home pot tenir molts fills, però només un n'és l'hereu (III, 263).

Normalment, quan fra Vicent es refereix a l'amor més enllà del termes purament religiosos ho fa per adoctrinar sobre la manera més correcta d'usar la relació sexual dins el matrimoni¹⁹. Hi trobem ben poques referències a l'amor cortès, però curiosament la primera semblança d'aquest grup compara el costum que tenia l'amador cortès de portar divisa com a senyal de l'amor a la dama amb les nafres que Jesucrist rebé en la creu, com a senyal de l'amor pels humans.

¹⁹ Cf. X. Renedo, «De libidinosa amor los efectos», *L'Avenç* (1989), ps. 18-23; T. Martínez, «La dona i el matrimoni a través del sermons de sant Vicent Ferrer», *Miscel·lània Joan Fuster. Estudis de llengua i literatura*, III, Barcelona, PAM, 1991, ps. 125-148.

- Jesucrist porta senyal en les nafres = un amador porta divisa (VI, 29).
- Jesucrist volgué muntar al cel, on és Déu = a la persona que ama el cor li va on és la persona amada (I, 29).
- Déu ama les ànimes = alguns que tornen folls per amor d'una fembra (II, 153).
- Déu tramet la sement a la seua esposa l'Església = com entre marit i dona (I, 69).
- L'alegria dels àngels quan l'ànima munta al cel = l'alegria de la gent quan una núvia entra en missa (I, 52).
- L'alegria en paradís quan Jesucrist (espòs) prengué la humanitat (esposa) = l'alegria d'unes noces (II, 280).

II.6. Semblances sobre el món bíblic i religió

Algunes semblances tenen com a membre de referència aspectes de les escriptures o del món religiós. En alguns casos es tracta dels textos bíblics; així, generalment, un fet del Vell o del Nou Testament suficientment conegut és comparat amb un tema o amb un concepte de doctrina religiosa molt més abstracte.

- Jesucrist ens deslliura amb les llàgrimes de contrició = Moisès deslliurà els fills d'Israel separant les aigües (IV, 240).
- Les llàgrimes de contrició són de dos tipus = les aigües del Jordà es feren dues parts (IV, 240).
- L'Esperit Sant no pot ser rebut en pecat = Noè en l'arca trameté una coloma per saber si la terra era tota plena de fang (I, 131).
- Déu tramet un núvol a les persones que viuen en prosperitat recordant-los el pecat = Déu trameté un núvol als fills d'Israel (IV, 239).
- Déu tramet paciència als seus servidors per tal que l'afany se'ls torne plaer = Déu trameté un núvol als fills d'Israel (IV, 240).
- Els regidors han de foragitar els pecats de la vila = Jesucrist foragità els mercaders del temple (III, 43).

La funció exercida per algun càrrec religiós pot servir també per a explicar una funció semblant exercida per la divinitat.

- Jesucrist ordenà que l'home confessàs amb el seu sacerdot = si algú vol confessar amb el papa, aquest el tramet als seus penitenciers (V, 76).
- Jesucrist fa part de la seua cadira als justos i als sants = com si un papa fes part de la seua cadira a un prevere (V, 97).
- Déu ja sap si la persona se salvarà (franc arbitri) = el prevere ha de treballar si vol aconseguir benefici, encara que Déu ja sap si li l'atorgaran o no (IV, 296).

De la mateixa manera, la idea del pelegrinatge serveix per a explicar la vida del cristià en aquest món, entesa sempre com un pas transitori, com un camí d'anada cap a l'altre món.

- El cristià va de pelegrinatge al cel, però de vegades s'atura a l'arbre de supèrbia o a la taverna = el pelegrí ociós que deixa el camí i s'atura en un arbre o en una font (V, 58).
- Els cristians són pelegrins en aquest món, per això no han de posar esperança en les coses mundanals = seria foll el romeu que anant a Sant Jaume edificàs cases pel camí (V, 87).

- No entraran en paradís els que no han fet bona vida fins a la mort = qui va a la perdonança de Roma i se'n torna abans d'arribar-hi (IV, 257).

Hi ha una sèrie de semblances en les quals apareixen reiterats una sèrie de conceptes que ens ajuden a entendre la idea que fra Vicent tenia de la predicació. Així, per exemple, la idea del predicador com a salvador d'ànimes; se'ns diu que el predicador és com un ca, ja que la seua llengua és medicinal, o que la llengua del religiós «és clau de paradís» (I, 220). La meticulositat de les dones que es maquillen davant d'un espill és comparada amb la laboriositat del predicador per a fonamentar el seu sermó amb l'estudi de les escriptures, idea reiterada en altres llocs del sermonari: «Lo qui deu preycar deu estudiar, e no preycar sens estudiar; car porie dir alguna cosa escandalosa; per ço ha mester studi» (III, 84)²⁰. Així mateix, s'hi reitera el concepte del predicador com a home exemplar que no sols ha d'adoctrinar amb la paraula, sinó també amb les bones obres i amb una vida modèlica. Les dues comparacions de la predicació amb el filat o amb la xarxa expliquen la idea del sermó ben estructurat, que ha d'anar lligat, és a dir, organitzat, amb diversos exemples, autoritats, semblances, etc. Finalment, el so dels instruments serveix de nexa d'unió per a referir-se a l'oralitat del sermó.

- Predicar = encendre foc (I, 142).
- El predicador = el ca (la seua llengua és medicinal) (I, 269).
- La predicació (lligar un exemple o una autoritat amb altra) = el filat (II, 46).
- La predicació = la xarxa (pel sentit del filat i pel sentit de prendre peixos = homes) (VI, 184).
- El predicador = el cuiner (III, 84).
- Un predicador ha d'ensenyar amb la paraula i amb les obres = un pintor no pot ensenyar el seu deixeble només amb la paraula, sinó també per experiència (V, 47).
- La predicació sense el segell de la bona vida del predicador no val res = una lletra del rei sense el seu segell no val res (VI, 186).
- El predicador ha de mirar i estudiar en l'Escriptura = les dones que es maquillen es miren a l'espill (VI, 150).
- El predicador és instrument de Jesucrist = la cornamusa és instrument del sonador (II, 72).
- La predicació = la trompa (II, 102; V, 205).
- El predicador que predica per vanaglòria = la campana (IV, 23).
- La predicació dels apòstols = el so del saltiri (IV, 204).
- La predicació dels apòstols = el so de la guitarra (IV, 204).
- Predicar = tocar campanetes (IV, 205).

II.7. Semblances sobre la música i els instruments

Les referències als instruments o a la música serveixen també per a explicar altres aspectes de la doctrina. Així, per exemple, el plaer d'escoltar un cantador que ve a la

²⁰ Sobre les diverses qualitats que ha de tenir l'orador, segons la prescripció de les *ars praedicandi*, vegeu J. Beneyto, «Teoría cuatrocentista de la oratoria», *Boletín de la Real Academia Española*, XXIV (1945), ps. 421-424.

nit al peu d'una finestra és comparat al goig de Déu quan sap que alguna persona fa penitència.

- La persona que fa penitència = la guitarra (II, 232; III, 86).
- El goig que té Déu quan sap que algú fa penitència = el goig d'escotar un cantador que ve a la nit al peu de la finestra (II, 234).
- La nostra veu té set graus (relacionats amb la religió) = les set notes musicals (III, 231).
- Semblança complexa: els instruments (IV, 203-205)
  - a) La trinitat = la trompa (té tres canons) (IV, 203).
  - b) Els màrtirs cridaven més com més els turmentaven = el tambor fa més so com més fort el toquen (IV, 204).
  - c) Els màrtirs cridaven més com més els turmentaven = el flaviol o la flauta quan sona més (IV, 205).
  - d) Els doctors que usen les autoritats de l'Escriptura = tocar l'arpa (IV, 205).
  - e) Els confessors que prediquen = tocar les campanetes (IV, 205).

II.8. Semblances sobre la casa

També la casa en general o alguna de les parts d'un habitatge poden servir per a explicar temes de doctrina. Algunes són bastant enginyoses, com el fet de comparar la compunció amb l'anella per a trucar a la porta.

- Les oracions = les parts de la casa (Credo = fonaments, Pater noster = cambres, Ave Maria = sostre) (I, 95).
- Les persones de bona vida reposaran al paradís = l'home que treballa reposa a sa casa a la fi del dia (II, 279 i 280).
- Déu ens dóna senyal de compunció quan som en mala vida = tenim una anella o una campana a la porta per a avisar-nos quan algú hi arriba (II, 70).
- La vida de la persona necessita un fonament fort = una casa necessita uns fonaments forts (III, 139).
- Si cau el fonament de la fe no hi ha remei = si cau una finestra o el sostre, es pot reparar, però si cau el fonament no hi ha remei (II, 113).
- Jesucrist mostrà la glòria de paradís a sant Pau = com un home que ha fet una casa nova li la mostra al seu amic (II, 60).
- La persona que fa penitència rep la gràcia de Déu mentre no fa pecat = una cambra fosca s'il·lumina mentre el ciri és encès (II, 182).
- L'ànima virtuosa és clara i bella = una cambra on hi ha una candela encesa (III, 151).
- L'ànima torna més clara quan rep el baptisme = una cambra clara torna més clara quan hi entra el sol (IV, 130).
- L'home té dues parts: l'enteniment (alta) i la sensualitat (baixa) = una casa que té baix l'estable dels porcs ple de fem i dalt és plena d'or (III, 64).

II.9. Semblances dels teixits i la roba

Sant Vicent utilitza també la simbologia de les peces de vestir per a explicar temes

de doctrina. De vegades de forma bastant enginyosa, com quan explica la relació cos-ànima amb la dependència del guant respecte de la mà.

- La vida = una tela (I, 73).
- La contrició cobreix els pecats = un bell mantell cobreix les robes brutes (I, 92).
- L'ànima rep la màcula del pecat original = una tela de lli en un bací ple de tinta (I, 210).
- L'ànima regeix el cos = la mà regeix el guant (I, 275).
- Déu amb la humanitat cobrí la divinitat en l'encarnació = un home amb un bell jupó cobreix un mantell de drap gros (II, 34).
- Els dimonis ens furten les vestidures (bona vida, mèrits, bona fama, etc.) = els lladres que furten a una dona la camisa (= bona fama) (II, 274).
- Déu i el pecador són junts però diferents = dos draps de colors diferents cosits junts (IV, 52).
- L'ànima pot veure els dimonis, nosaltres no, perquè la carn ens embarga = «axí com ara yo bé us veyg, mas si m posava hun vel davant, no us poria veure» (I, 53).

II.10. Semblances dels camins, la carrera i la nau en la mar

En moltes semblances la vida és comparada amb un camí. Així mateix, les característiques del camí (tort, pla, muntanyós, etc.) serveixen com a correspondència de la bona o la mala vida.

- Gran follia és seguir el camí de regiment de gent o prelatió i no el camí d'humilitat = gran follia és seguir el camí tort i muntanyós i no el camí pla i dret (IV, 230).
- Els pares que ensenyen mala vida als fills = el pare que mena el seu fill pel camí més perillós (I, 205).
- Si volem anar a paradís ens cal exemple virtual = si volem anar per camins perillosos ens cal que algú ens hi guie (IV, 295).
- Déu veu els camins pels quals camina cada persona fent bona o mala vida = un vigilant controla des de dalt els camins i sap que al camí pla i plaent hi ha un pas de lladres i que al muntanyós no n'hi ha cap (VI, 174).
- Si dueu vida mullada caureu en luxúria, en canvi penitència és via immaculada = per un camí o carrera mullada us embruteu les faldes (VI, 223).
- Adam errà el camí i provocà que tots l'erraren = si el primer del grup erra el camí tots l'erren (IV, 169).

Hi ha també un grup de semblances que relacionen el fet de córrer o caminar amb el transcurs de la vida. Així, fer una bona carrera pot ser comparat amb el fet de seguir una bona vida segons la doctrina cristiana.

- Fer bona vida = fer bona carrera (V, 31).
- Jesucrist en l'encarnació féu un gran pas d'humilitat = un gegant fa grans passos (V, 68).
- Semblança complexa: fer bona vida = fer bona carrera (V, 65-70)
  - a) Tallar amb les coses que ens impedeixen fer bona vida = llevar els impediments del camí (V, 65).
  - b) El penitent passa afany = el que corre té afany de les pedres (V, 67).

- c) Els cristians han d'esguardar Jesucrist per a prendre'n exemple = els qui corren s'animen quan s'esguarden (V, 68).
- d) Jesucrist ens mostra la corona de glòria = els corredors miren l'oca que és a la meta (V, 69).
- e) Els bons cristians perseveren = els corredors perseveren (V, 70).

En un sentit equivalent, hi ha el grup de semblances en què la vida o la mort són comparades amb una nau que navega per la mar, idea relacionada amb el mite de Caront i amb tota una llarga tradició de viatges a l'altre món.

- La natura humana = una nau (IV, 155).
- L'església = una nau de tres cobertes (V, 48).
- La penitència = una nau (IV, 156; V, 125).
- Els nostres cossos = naus immundes (V, 30).
- No hem de plorar la mort d'un infant = no ploraria un pare que viatja en una nau si el seu fill arribàs abans al port en una altra nau (V, 30).
- L'home ha de prendre d'aquest món amb mesura (pels sentits) = una nau que trobàs una muntanya d'or només en prendria el que pogués dur-se'n sense enfonsar-se (III, 61).
- Jesucrist reté en si la divinitat i la humanitat = una nau reté en si l'abisme de l'aigua (VI, 136).

II.11. Semblances sobre la caiguda

Hi ha un petit grup de semblances que pretenen explicar el fet de caure en pecat (una persona o els dimonis) amb la caiguda d'algun objecte o d'alguna persona. Així mateix, la màcula del pecat original, o del pecat en general, és comparada amb la taca d'un objecte que ha caigut al fang. En aquests casos l'origen de la semblança és una associació lingüística (el fet de *caure*).

- La caiguda dels dimonis = la caiguda d'una canya amb plom (II, 127; III, 221).
- La caiguda dels dimonis = la caiguda d'una barra des de la torre (IV, 126).
- El pecador = un home que cau al pou (V, 189).
- Ajudar un pecador = ajudar el que ha caigut al riu (V, 214).
- L'ànima creada rep el pecat original i es renta en el baptisme = una imatge d'or que cau al fang (II, 12; VI, 133).
- Jesucrist no llança tantost a infern l'ànima que peca = si una copa d'argent cau al fang l'argenter no la llonça al fem (IV, 299).
- L'ànima rep la màcula del pecat = una tela de llenç que cau al fang (IV, 184).
- El cristià que peca ha de rebre la penitència del confessor = un infant quan cau al fang plora i crida i la mare el torca (IV, 185; VI, 273).
- Creure en les riqueses = creure en la canya (és tan feble que et fa caure al fang) (VI, 104).

II.12. Altres semblances

Agrupem en aquest apartat final totes les semblances que no hem inclòs en cap dels

àmbits temàtics anteriors o que no presenten una recurrència suficient com per a poder constituir un altre apartat. Això no vol dir, però, que les semblances incloses en aquest apartat manquen d'interès. En algunes ocasions ens trobem semblances que s'aparten dels tòpics i de la simbologia més tradicional, i és en aquests casos on potser hauríem de buscar l'aportació més original de fra Vicent. Pensem, per exemple, en les semblances que tenen com a punt de referència figures geomètriques: la vida del bon cristià comença i acaba en Déu = el cercle comença i acaba en el mateix punt (VI, 61). O semblances relacionades amb l'àmbit del comerç, com ara les que fan referència a la taula de canvi:

- La mà dels pobres = taula de canvi (III, 69; IV, 230).
- Els canviadors (els que usen la taula de canvi) s'embruten les mans = els que menegen oli, carbó o pegunta (IV, 53).

Hi trobem semblances tan enginyoses com la que pretén explicar la barreja que es dona en la vida entre el bé i el mal o entre el goig i el plaer amb la comparació de la barreja lingüística dels habitants de la Serrania, que prenen «algun vocable castellà e altre català» (IV, 64), explicada també en una altra semblança amb la imatge d'un home situat entre la neu i el foc (IV, 64). O les que utilitzen la comparació de la imatge reflectida en un espill per a explicar fenòmens tan incomprensibles per a la mentalitat medieval com el fet que un déu pugui introduir-se en un tros de pa o com el fet d'un déu fet home²¹.

- Déu pot posar la seua imatge en l'hòstia = tu pots posar la teua imatge en un mirall (I, 259).
- En la passió l'ànima de Jesucrist se separà del cos, però la divinitat no se separà ni del cos ni de l'ànima = si l'espill es trenca la claredat no es trenca (II, 27).

Curiosament, només hi trobem una semblança que fa referència als endevins (anar a endevins = fer adulteri a Déu, IV, 210), un dels motius més condemnats per sant Vicent, que considera que «malaïta és la terra on se sosté adeví ne sortiller, encordador ne conjuradors falsos» (IV, 37). Anotem ací les altres semblances que apareixen en els sermons vicentins:

- Els que fan almoïna, capellania o altra obra per usura = si algú convida el seu amic i el dona a menjar el seu fill (III, 137).
- La boca = una ciutat (I, 247).
- La cristiandat és construïda = la ciutat de Jerusalem (II, 150).
- Alçar les mans per pregar Déu = les alçarien els pobres si un home llançàs diners per la seua finestra (I, 23).
- Les persones devotes sostenen la cristiandat per les seues oracions = els ossos són forts i sostenen el cos (I, 135).

²¹ «El tros de pa sobre el qual resa el sacerdot no pot tenir més de tres pams. ¿Com pot estar el seu cos de deu pams de llarg, dos d'ample i un de gruix en una cosa de tres pams de llarg? Per a un enteniment sa, això és absurd». Aquestes paraules de la *Tuhfa* d'Anselm Turmeda (Barcelona, Curial, 1978, p. 142) ens poden donar una idea de la ingenuïtat del pensament medieval, que volia entendre al peu de la lletra el dogma de l'eucaristia.

- Si tots els membres d'una comunitat no són concordes i en pau no poden rebre Jesucrist = si un cos és escampat a trossos no hi entrarà l'Esperit Sant (I, 140).
- Qui no vol pecar per amor de Déu = un home que no vol fer una cosa per respecte al seu pare vell (temor filial) (I, 158).
- Hem de saber sentir les virtuts de Jesucrist = sentim quan una dona amb perfum passa pel carrer (I, 160).
- L'ànima ha de pagar els pecats i penedir-se'n = castigar un xiquet (I, 178).
- Els sants s'alegren quan algú que ha pecat se'n penedeix = s'alegra un naufrag que Déu ha salvat (I, 184).
- Conflicte de l'ànima i el cos = conflicte entre sogra i nora (I, 216).
- El dimoni avisa Lluçifer quan mor un ànima pecadora = quan mor un home ric un parent avisa el curat (I, 279).
- Els dimonis agarren l'ànima = soterrar un home (I, 280).
- Quan ve la calor del pecat «volque-s'i hom» = quan fa calor la gent es refresca a l'aigua (III, 22).
- L'home que torna a Déu penedit després de pecar = l'home que troba el sac de diners que havia perdut (III, 185).
- Confessar = buidar la cetrina (III, 185).
- L'ànima en el cos no pot veure els àngels = el ric en vida no pot veure l'engany de les riqueses (III, 292).
- Tothom critica el prelat = si a una ampolla en un pilar tots li llançassen pedres (IV, 14).
- Els que volen comprendre els secrets de la fe per enteniment = els que tenen bons florins i els volen provar amb la candela (IV, 104).
- Glòria = diners (per la forma física) (IV, 110).
- L'ànima tancada/oberta (fora del cos) = llibre tancat/obert (IV, 110).
- De vegades Déu fa anar forçadament les persones a paradís = com un pare que pren pels cabells el fill que no vol anar a escola (IV, 113).
- Bona ànima = donzella ben arreada (IV, 146).
- Les ànimes de paradís no creixen més per tenir més glòria = un infant creix fins al 21 anys, després menja però no creix (IV, 159).
- Moviments dels pensaments = moviments dels cabells (IV, 178).
- L'ànima en pecat mortal = les rugues en la cara del vell (IV, 180).
- Les ànimes en infern no es poden ajudar encara que facen bé = el que està lligat no es pot ajudar (IV, 227).
- La persona que té mala voluntat al proïsme = qui per a ferir son enemic amb un coltell s'ha de ferir ell mateix (IV, 233).
- Coneixem que el món, per les operacions que fa, té una substància espiritual (Déu) que el governa = coneixem que un cos té ànima per les operacions que fa (IV, 246).
- Hem de creure Déu = creem un home que no diu mai falsia (IV, 246).
- Hem de creure la paraula de Déu = com creu aquell que aprèn l'abc (V, 153).
- Déu no necessita cridar els infants = si vols apel·lar un home que tens al costat no et cal cridar (V, 28).
- L'home és fet de fang que cobreix les pudors = una olla pudent coberta (V, 54).
- Jesucrist és aspre amb els pecats, però si l'untes amb l'oració torna moll = si untes una cosa aspra torna molla (V, 118).
- Les criatures es mouen perquè plau a Déu = les rodes del rellotge es mouen perquè ho ha ordenat Déu (V, 193).
- L'agilitat de l'ànima salvada = agilitat del pensament (VI, 24).

- El prevere cada dia ha de dir les set hores canòniques = el temps va de set en set dies (I, 116).
- L'Església té tres parts = regne celestial (V, 40).
- Castigar l'ànima a l'infern = castigar els infants (VI, 146).
- Al rei (Ferran I) la successió li ve de dona = a Jesucrist la successió li venia de dona (VI, 205).
- Pot haver-hi quatre enteniments en l'Escriptura = hi ha quatre vins al celler (III, 188).
- La diferència entre morir/ser mort = la diferència entre davallar de la muntanya/ser davallat (III, 145).
- El cos necessita menjar = la llàntia necessita oli (II, 127).
- Les edats de l'home = les hores del dia (III, 91).

III. Conclusions

El sermonari vicentí conté unes 450 semblances²², la qual cosa fa una mitjana d'unes tres semblances per sermó. El percentatge més alt de semblances (un 30%) correspon al món de la natura i dels animals, seguit de les semblances vicentines que fan referència al sistema socioeconòmic del feudalisme (un 21,05%). Si tenim en compte que el 12,41% fa referència al món dels oficis, trobem que un 33,46% de les semblances al·ludeixen a la forma d'organització social de l'època del dominic. Podem parlar, doncs, d'una gran homogeneïtat pel que fa a l'ús d'aquest recurs literari en el sermonari vicentí. Hem pogut comprovar que sant Vicent utilitzava semblances molt diverses; n'hi ha de ben senzilles (en general totes les que fan referència a animals), però també n'hi ha de força enginyoses i suggestives, com les que pretenen explicar fets com la trinitat o l'encarnació del fill de Déu. Potser les semblances de sant Vicent no assoleixen la categoria de les semblances d'altres predicadors, com Lluïl o Eiximenis²³. Tanmateix, si bé és cert que sant Vicent no rebutja la semblança que podem considerar vulgar (per exemple el fet de comparar la confessió amb el buidatge de la cetrina), també és cert que en altres ocasions ens hem trobat semblances que tenen un bon contingut d'enginy i gràcia (les semblances sobre l'encarnació per exemple). Potser la semblança utilitzada no sempre siga la més escaient, però en algunes ocasions fra Vicent sap trobar magistralment la semblança perfecta (recordem la semblança de la mà i el guant per a explicar la dependència cos-ànima). Tot plegat, la semblança se'ns dibuixa com un dels recursos més atractius i alhora més eficients del sermonari. La diversitat d'àmbits temàtics utilitzats –la qual cosa no lleva que el conjunt siga homogeni– ens dóna la idea d'un món terrenal organitzat com un espill del món diví, on cada element de la natura, cada ofici o cada acció humana té una correspondència en l'altre món, que ens ajuda a entendre'l més fàcilment. Sens dubte, fra Vicent sabia ben bé «declarar anagògicament, que vol dir que quan allò que hom diu o parle signifiqui les coses de l'altre món» (IV, 103).

²² Comptem individualment cadascuna de les semblances que formen part d'una semblança complexa i també les semblances que es repeteixen sense variacions en més d'un sermó.

²³ Riquer, *op. cit.*, ps. 424-425, sembla ser d'aquesta opinió quan diu que «en certes ocasions ens poden semblar no gaire escaients o mancades de l'obligat paral·lelisme que haurien de servir amb la doctrina que volen il·lustrar. Així com la semblança lul·liana, culta i intel·lectual, és un exercici per a la ment, i fins i tot per a ments subtils, la semblança vicentina és una aproximació al més immediat i més vulgar amb la intenció de fer capir el que és difícil o elevat».